

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

LMY

296, 297, 298
299, 300, 301

302, 303, 304,
305, 306, 307,
308, 309, 310, 311

2000

372
4-27
ՀԱՍՏՐԱԿԵՑ

ԹԻՆ ԳԼՈՒԿ

ՀԱՄԱՐԱՆՑ ԹԵՂԵՐԱՆ

ՀԱՏՈՐ ՅԱ.

ԼՈՒՍԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՄԱՌՈՏ

Lumière.

ԶԱՐԻՒՆՆԵՐ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՂԵՐԱՆՑ ՏԵՂԵՐԱՆ

1858

17

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՏԻՏՈՒՄԻ
ԿՈՒՐՑԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ի ՌԵՍՊԱԿՏԻ ՎԵՐՈՒՄԻ
ԿՈՒՐՑԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

ԼՈՒՍԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՆԻ
ԲՆԱԿԱՆՈՒՄԻ ԳԼԽԱՎՈՐ
1924

Լամ Կ.

310

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԺԱ.

ԼՈՒՍԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ

ԶՄԻՒՆԵԻԱ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ԵԶՐԱՐՑ ՏԵՏԵԼԱՆ

1958

(157-2485)

17960

UNITED STATES DEPARTMENT OF JUSTICE
FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION

REPORT OF INVESTIGATION
AND RECOMMENDATIONS

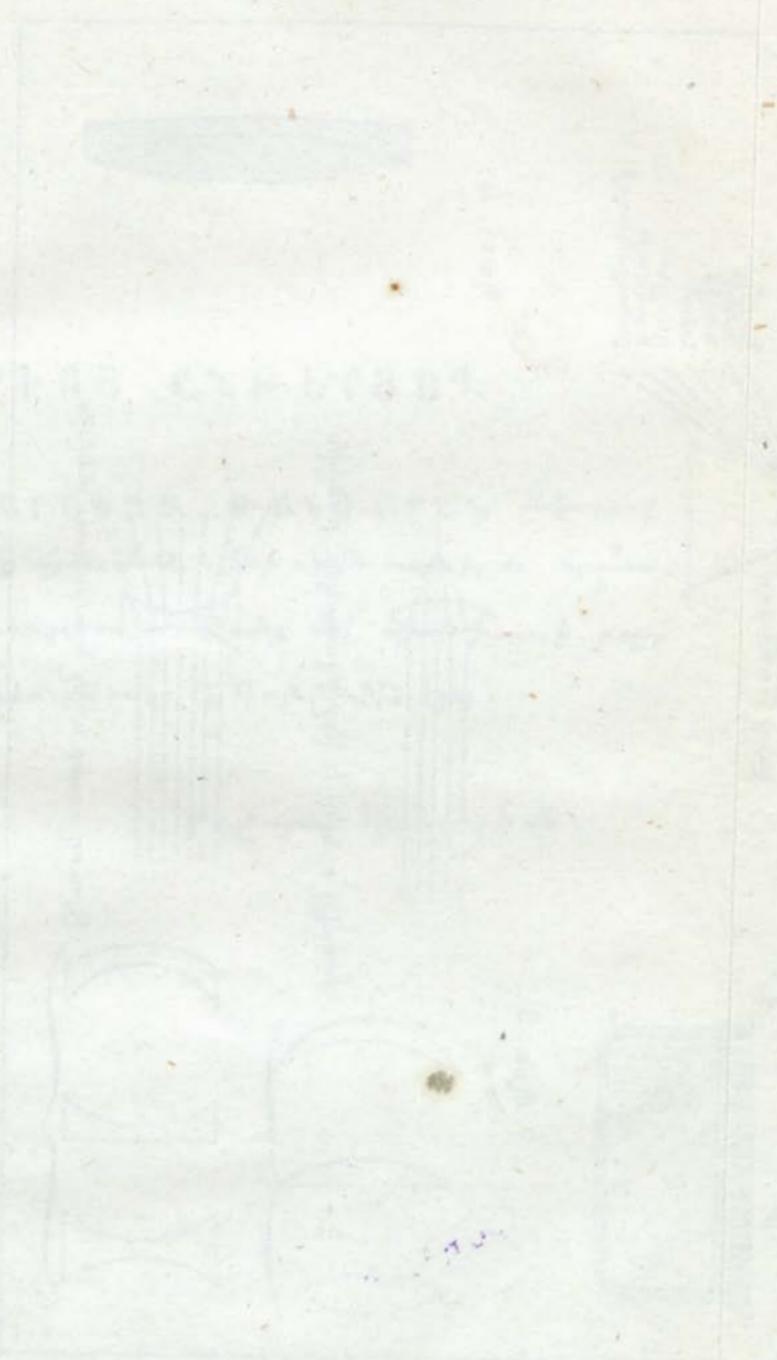

28-306

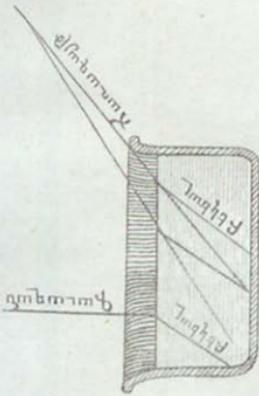
310-2003

(7342-57)

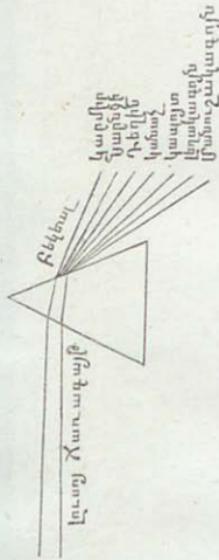
0079

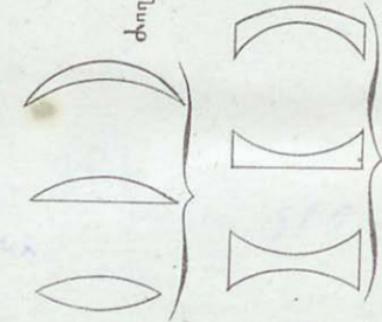
Պատկեր 1.

Պատ. 2.

Պատ. 3.

ժողովել ոսպեր և ինչ եղանակաւ ընելին

Տրուող ոսպեր և ինչ եղանակաւ ընելին

Պատ. 4.

ԱՐԿՆՅ ԸՆԹԵՐՑՈՂ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՅ ԹԱՆԳԱՐԱՆ Մակագրով
անարժեք արտահանելու պիտի սկսին աստիճանաբար
բողոքի՝ հետզհետե : Ասանց մէջ պիտի խօսուի բոլոր
գլխաւոր գիտաշինանց ի իայն ի-նքն իրայ :

Գրաշար-արդ Կոմսարձարէան :

ՄԻԿ ՔԱՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՍԱՐ ԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՎՐԱՅ

ԼՈՅՍՄԻՆ նիւթապէս ինչ ըլլալը տա-
կաւին բնութեան ծածկած մէկ գաղտ-
նիքն է, որուն բանալին գիտնականները
գտնելու կը ջանան :

Մի միայն կարծիքներ կան լուսոյ ինչ
ըլլալուն վրայ :

Ըսոնց մէջէն երկու գլխաւոր կարծիք
կը ճոկուին, որոնց մէկուն եթէ նայինք՝
լոյսը ամենանուրբ մարմին մ' է և ինք-
նալոյս մարմիններէ բղխելով՝ ամեն կողմ
կը սփռի :

Իսկ երկրորդ կարծիքին հետևելով՝
Եթեր անուամբ նիւթ մը ընդհանուր
տիեզերաց մէջ լեցուած է՝ կ'ըսէ, հան-
գարտ վիճակի մէջ, և երբ լուսոյ աղ-
բիւր մը բռնկի ու շարժի՝ օդուն ալիք-
ներուն պէս լոյսն ալ ալեօք ճօճալով
եթերին միջնորդութեամբը՝ ամեն կողմ
կը սփռի և հանդարտ եթերը շարժելով

երկնային մարմնոյ ճառագայթը օդէն կը
բեկանի, որով և անոնց տեղը ծուռ կ'ե-
րևի մեզ. արդ աս հաշուով արեւը չճա-
գած զան կը տեսնենք, նոյնպէս ալ ի-
րօք մարը մտած ատենն ալ մեզի համար
տակաւին մտած չի, և եթէ աս բեկու-
մը չըլլար՝ յանկարծ գիշեր կ'ըլլար և
յանկարծ ցօրեկ առանց Արջալուսի
կամ Արշալուսի :

Ինչպէս որ ջրին մէջ քար մը ձգենք՝
ալիք ալիք կ'ըլլի, նոյնպէս լոյսն ալ յա-
ռաջ կ'երթայ օդին մէջ 1, 000, 000, Ըն-
գղիական մղոն տեղը 5 մանրերկրորդի
մէջ յառաջանալով :

Արամազդ մուրազիին արքանեակներէն
մէկը ամեն հեզուն որ իր շրջանը կ'ընէ՝
մուրազիին շուքին մէջ մտնելով կը խա-
ւարի, ու աս խաւարման սկիզբն ու վեր-
ջը աստղաբաշխերը կ'որոշեն. բայց զար-
մանալին հոս է որ երբ երկիրս մուրա-
զիին մօտ կը գտնուի՝ խաւարումն ալ
շուտ կը լմնայ, իսկ հեռի եղած ատենը
ուշ :

Միկա քննելով գտնուեցաւ որ ար-
բանեակին լոյսը ընթացք ունենալով,
ժամանակի կարօտ է եղեր մեզ հասնե-
լու՝ երկրիս մայրապետն հետի եղած ա-
տենը ուշ և մօտ եղած ատենն ալ շուտ:

Ահա աս երևութիս մեկնութեամբն է
որ իմացուեցաւ թէ Մոյսն ալ ջրին մէջ
քար ձգած ատեննիս յառաջ եկած ա-
լիքներուն պէս կ'ընթանայ օդուն մէջ
և ժամանակի կարօտ է որ մէկ տեղէ միւս
տեղը տեսնուի:

Աշխարհիս վրայ գոյն շինողը լոյսն է,
կ'թէ լոյս չգտնուէր՝ գոյն ալ չէր ըլ-
լար: Մութին մեծցած բոյսերը երբէք
կանանչագոյն չեն կրնար լինիլ. վասնզի
լոյս չեն տեսներ, ինչպէս են շողգամը,
են. հազարին ներքին տերուները դեղ-
նագոյն լինին և արաքիւնները կանաչա-
գոյն. վասնզի ներսինները լոյս չեն տես-
ներ, իսկ դուրսինները կրտեսնեն:

Բանտի մէջ կամ ուրիշ մութ տեղ-
ուանք բնակող մարդերը կը գեղնին:

Մոյսը ընդհանրաբար կենդանացուցիչ
է. առողջ ըլլալու համար՝ պէտք է զան
լիովին վայելել:

Մարդու մորթին գոյնը իր բնական կըլիմայէն կախում ունի . բոլոր արեգակնային երկիրները բնակողները թխագոյն կըլին(1) .

Տօինք թէ լոյսն է գունոց գոյանալուն պատճառը . բայց արդեօք ուրկից գիտենք որ լոյսը իր մէջը գոյն կը ստանանակէ . աս գիտնալու համար՝ պէտք է կատարեալ մութ սենեկի մը մէջ ծակ մը թողունք , որմէ արևուն ճառագայթը ներս գոյ , ու ծակին բերանը եռանկիւնի հարթ ապակի մը բռնենք՝ արևուն ճառագայթերը ապակիին մէջէն թափանցելով կը բեկանին և դիմացի պատին վրայ հետեւեալ 7 գոյները կը տեսնուին , այսինքն՝

Կարմիր ,

Նարնջի ,

Դեղին ,

Կանաչ ,

Կապոյտ ,

Լեղակագոյն ,

Մանիշակագոյն .

(1) Տես Հասար Զ՝ Հասարակաց Թանգարանին :

Ահա աս փորձով կ'իմանամք՝ թէ լոյսի մէջ գոյն կը սլարունակուի :

Այս գոյներէն միւս բոլոր ուրիշ գոյներն ալ կրնան բաղադրուիլ :

Արեգական գոյնը սպիտակ է , քանզի աս 7 գոյները եթէ միատեղ խառնենք՝ սպիտակ կ'ըլլան . (Տես Պատկեր 2) :

Ուրիշ երկրի մը մէջ ժամը քանի՛ ըլլալը գտնելու համար՝ պէտք է միայն գիտնալ թէ ուղած երկիրը կամ քաղաքը մեզմէ քանի՛ աստիճան հեռու է , և եթէ արեւմուտքէն դէպ 'ի արևելք պիտի երթանք՝ ամեն մէկ աստիճան յառաջանալնուս 4ական վայրկեան կ'աւելցնենք մեր եղած ժամին վրայ և կը գտնենք այսպէս . երբ 1 իվրբուրի մէջ ժամը 12 ըլլայ՝ Տըպլինի մէջ ալ 12ին 12 — 14 վայրկեան կ'ուղէ . ըստ որում 3 աստիճան կայ 'ի միջոցի աս քաղաքաց արեւմուտքէն դէպ 'ի արևելք հաշուելով : Այց թէ որ արևելքէն արեւմուտք երթանք՝ ամեն մէկ աստիճան յառաջանալնուս՝ 4ական վայրկեան պէտք է որ պակսեցնենք մեր եղած ժամէն , զոր օրինակ .

Երբ որ Լատինացուրկի մէջ ժամը ճին 25 վայրկեան կ'ուզէ՝ կլէսկոյի մէջ ժամը 4ուկէս կ'ըլլի, որովհետեւ 1 աստիճան կայ 'ի միջոցի արեւելքէն դէպ 'ի արեւմուտք երթալով:

Ուսուցիկ ապակեայ ոսպերը անանկ եղանակաւ մը լոյսին ճառագայթերը կը բեկանեն, որ մէկ կէտի վրայ կը ժողովուրին, բայց գլխիվայր կերպիւ, իսկ մէջտեղը տափակեալները կը ցրուեն. Ինչպէս Յ^ր Պատկերին մէջ կը տեսնենք աս Ոսպերը և ինչ եղանակաւ ընեւնին:

Դիտակերուն գլխի առջի ապակին Պատկեր 4^ր ձևը կ'ուենայ, որով դուրսէն եկող ճառագայթերը առջինէն բեկանելուն պէս՝ երկրորդով վերստին առջինին պէս ուղիղ կը ճառագայթեն:

Եթէ ասանկ չընեն՝ լոյսը բեկեալ և ծուռ կը ճառագայթէր, որով և բան մ'ալ զննել չէինք կրնար դիտակերով:

Խիստ բարակ և թափանցիկ մարմինները երփնագոյն կ'երևին. ինչպէս օճա-

ուի փրփուրը, ձկանց թէփերը, ջրի վրայ
եղած բարակ իւղային կարգը, սքսիտաց-
եալ մետաղէրը, ևն :

Աս երևութիս պատճառն է որ երբ
լուսոյ ճառագայթեր ասանկ ու ասոնց
պէս բարակ և թափանցիկ նիւթերու
վրայի ու տակի երեսներէն վեր ցոլա-
նան՝ իրարու դէմ գալով կը բեկանին,
որով և վերոյիշեալ երևոյթը յառաջ կը
գայ :

Երբ մուծի մէջ գտնուինք՝ աչաց բի-
բերը մեծցած կ'ըլլին, և երբ յանկարծ
լոյսի գանք՝ լոյսը մէկէն մէջը մտնելով
աչքը կը խտողի և կը ցաւի : ասոր պէս
կ'ըլլայ երբ լոյսէն մուծը գանք : Աս բը-
բին մեծնալն ու պղտիկնալը անոր հիւ-
սուածքին այլևայլ դնդերներովը կ'ըլլի :

Բացօթեայ դուրս տեղուանք մեծցած
մարդոց տեսութիւնը զօրաւոր լինի, քան
թէ քաղաքացւոցը, և վարժութեամբ
կրնայ աչքին հեռատեսութիւն և կար-
ճատեսութիւն տրուիլ :

Կ'ըսուի թէ տղայ մը ծնածին պէս մի
միայն լոյսն ու մուծը կրնայ տեսնել,

և ոչ ուրիշ բան, այլ ետքը միշտ աչքին առջև մարմին ունենալով, այսինքն կըրթուածեամբ կը վարժի մարմին տեսնել և որոշել. աս բանիս ապացոյց կը բերուի ՚ի ծնէ կոյրերուն աչացը բացուած ատենը զգացած տեսողութիւննին. վասնզի եղան ասանկ կոյրեր, որ երբ աչքերնին բացուեցաւ, կը զարմանային թէ ինչպէս կ'ըլլի որ պատկերահանները կտաւերու վրայ բնական շուքի պէս և բարձր ու խորի նման նկարեն. իրենք շատ անգամ խաբուելով ձեռքերնին քսեր էին պատկերներու վրայ:

Կոյրերը աչքէ զրկուած ըլլալով՝ ուրիշ մէկ գործարաննին մերինէն աւելի գերազանց կարողութիւն կ'ունենայ. ինչպէս Շօշափողական կերպիւ խիստ զգայուն կ'ըլլին, որով և զարմանալի ճանաչողութեան տէր են:

Եւրոպա յատուկ ցցուած գիրեր կը շինուին, որոնցմով կրնան կոյրերը կարգաւ սորվիլ:

Կապոյտ գոյնը գիշերը ճրագի լուսով կանանչ կ'երևի. վասնզի ճրագին լոյսը

արևուն լուսին պէս ճերմակ չէ, այլ դեղին, որով երբ դեղինը կապուտին հետ միանայ՝ կանաչագոյն լինի:

Լուսին 7 գոյները այսինքն աս ամեն մէկ ճառագայթերը հաւասար եղանակաւ զօրութիւն չունին և նոյն զօրութեամբ չեն կարող ազդել. կանաչը զօրաւորապէս, կարմիրը տկար, ինչպէս և լուսանկար պատկերերու մէջ յայտնի կը տեսնենք, որ ծառերուն գոյնը շատ մութ կ'ելլէ և վարդերունը բաց:

Գոյնը շատ յարաբերութիւն ունի հոտոց և հիւանդութեանց հետ:

Օճանազան գունով լաթերու եթէ հոտ դրուի, աստիճանաբար կը ծանրանան՝ թուիս գունովները շատ և բաց գունովները բիչ: Ինչպէս քափուռի հոտով սև լաթ մը իր առջի ծանրութենէ ցորենահատի 3 տասներորդ աւելի կը կշռէ, կարմիր լաթը ցորենի 2 տասներորդ կը ծանրանայ, կանաչը մէկ տասներորդ ու կէս, իսկ ճերմակը 1 տասներորդ միայն:

Գոյնը նաև փոխադրական հիւանդութեանց ալ ազդող է, անանկ որ եթէ

փոխադրական հիւանդութիւնով հիւանդը դունաւոր պատեր ունեցող սենեկի մէջ ըլլի՝ հիւանդին մնասակար արտաշնչութիւնը կ'երթայ սենեկին դունաւոր պատերուն կը փակչի, իսկ եթէ պատերը ճերմակ են՝ մնաս չընէր :

Եթէ քաղաքի մը մէջ փոխադրական հիւանդութիւն տարածուի՝ ստիպակ զգեստ հագնելը օգտակար է :

Արլայ երբեմն, ինչպէս Ասքսլի և Սկիւնայ ծովեզերքը շատ կը պատահի, որ մեր հորիզոնէն վար եզող մարմնոց ալիքը գէտ 'ի մեր հորիզոնը յառաջանալով՝ դաշտոց և ծովու վրայ պալտաւեր, տուներ, ծառեր, մարդեր, ևն, ևն, բաներ կը տեսնուին : Արլի երբեմն ալ որ ասանկ մարմնոց ալիքերը, ճառագայթերը օդին անհաւասար բարեխառնութիւնը ունեցող կարգերուն մէջէն թափանցած ատեննին՝ կը բեկանին և կը ցոլանան, որով մարմնոց ձեւը կամ ծուռ կամ գլխի վայր կ'երևի :

Օդապատկերները իրենց բուն մակերևութեն աւելի բալձր կը տեսնուին ,

(7342.57)

310-2003

Երբ երկիրը օդէն աւելի ցուրտ լինի ,
ինչպէս հիւսիսային ծովե ղերքը կը պատաւ
հի . Իսկ տաք մթնոլորտի մէջ ջրին շո-
ղալուն պէս կ'երևին օդապատկերները ,
ինչպէս Ափրիկէի անապատներուն մէջ
կ'ըլայ .

Ադա կիին մէջ որչափ կապար խառնեա՝
այնչափ աւելի կը բեկանէ լոյսին ճառա-
գայթերը .

Երկու աչք ունինք և պէտք է որ ե իցէ
նիւթ մը երկու հատ տեսնենք , բայց ա-
նանկ չէ , և որուն պատճառն է որ տե-
սութեան ջղերը ներսը գեռ ու ղեղը
չգացած կը միանան իրարու , որով նաև
պատկերները միանալով մէկ պատկեր ե-
ղած կ'երթան ու ղեղին .

Աչքը որ և իցէ մարմին մը ծուռ այ-
սինքն գլխովայր կերպիւ կ'ըմբռնէ , և
աչքին սապին մէջ դարձած կը նկարուի
որ և իցէ նիւթեր .

Բայց մեր շիտակ տեսնելնիս անկից
յառաջ կը գայ որ ջիղը վեր ու ղեղին ե .

լած ատենը կը շտկուի, որովնաև արարկան.

Աչքը չէ որ կը տեսնէ .

Մկանջը չէ որ կը լսէ .

Քիմքը չէ որ կը հեշտանայ .

Քիթը չէ որ կը հոտոտէ .

Սատերուն մորթը չէ որ կը զգայ .

Հապա ուղիղն է ասոնք մեզի զգացնողը, կեդրոն Նիմանալի զօրութեան մը .

Եթէ ձիու կամ եղի աչաց վրայէն ծակ մը բանանք՝ յայտնի կը տեսնենք ներսը նկարուած պատկերը, որ գլխովայր է . աս փորձին աւելի ազէկ կը յաջողի ճագարին աչքը, որովհետև անանկ կազմուած է որ զննելու գիւրութի կը տայ .

— 1003 —

Կատուին և բոլոր միւս գիշերատես կենդանեաց մութին տեսնելը իրենց բերին ընդարձակուելէն և քաշուելէն կախումունի . վասնզի բիրը քանի որ ընդարձակուի՝ այնչափ աւելի լոյս կ'առնէ .

Մութին տեսնող կենդանեաց բիրը ընդարձակուած ատենը ամփոփուած աւ

տենէն 100 անդամ աւելի լոյս կ'առնէ .

Չանազան մարդոց աչքերը (առաւել
ևս մէկ մէկ աչք մը) դարձանալիք մը
ունին որ որ և իցէ բան մը կրկին կը տես-
նեն , այսինքն երկերկու հատ , և կ'ըլլա-
ալ որ երեք հատ տեսնեն .

Ուրիշներ կան որոնք բնաւին գոյները
չեն կարող զանազանել , այսինքն գոյն
ճանաչել , Հօմար Սիրմա անուհով մէ-
կը կը յիշատակէ որ ասանկ կատարեալ
անկարօղութիւն ունի եղեր , և իր սենե-
կին մէջ զիւղական տեսարան մը նկա-
րեր էր՝ տուները , ծառերը մարդիկ և
բոլորն ալ կապուտ դուհով , այցելու մը
կը հարցնէ ասոր թէ ինչն անանկ բոլորն
ալ կապուտ ըրեր ես , կը պատասխանէ որ
ուղեր էր իր սենեկին կահից , այսինքն
սենեկի կերպասներուն գոյնին հետ
մէկ ընել . բայց բանը հոն էր որ սենե-
կին կահից գոյնը կարմիր էր .

Ոմանք կան որ կատարեալ անկ ա բօ
ղութիւն չեն ունենար , հապա միայն մէկ
քանի գոյներ չեն կրնար զանազանել .

Իսաւարին և լուսաւոր սենեակերը գործիքներ են, որոնցմով առարկաներու պատկերներ կը նկարուին:

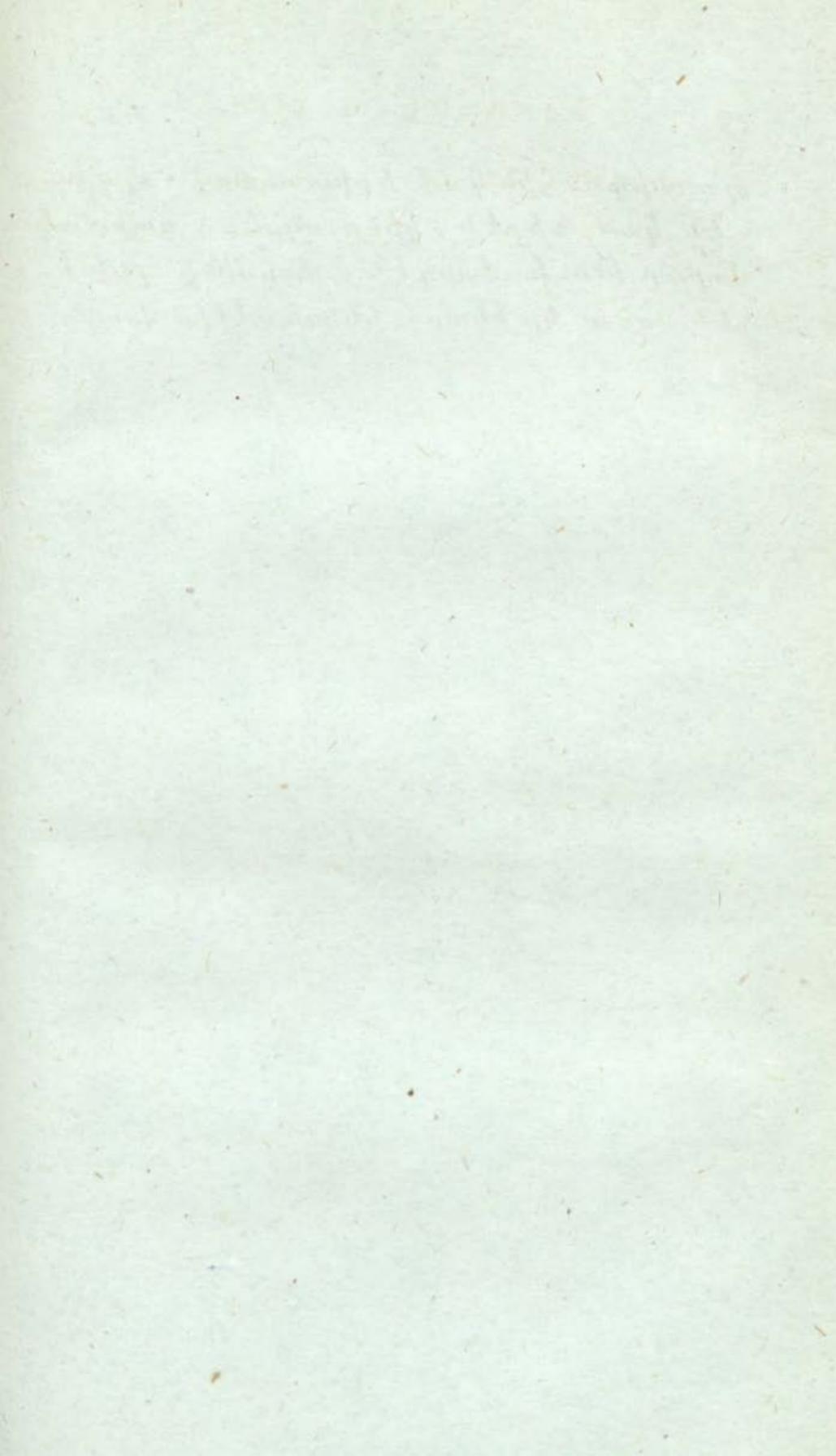
Երբ լոյսը գոյ մարմնայ մը զարնուի՝ ետ կը ցոլանայ նոյն առարկային պատկերը ամենեւին նմանութեամբը օդուն մէջ հանելով:

Աստանկ ըլլալով՝ օդուն մէջ գոյսցած պատկեր մը աներևութէն ՚ի նիւթական հանելը կը մնայ. ասոր համար ալ լուսագրութիւնը հնարուեցաւ, ասով սպակիի վրայ նիւթ քսելով երբ ան առարկային դէմը դրուի՝ լոյսին ցոլացմամբը յառաջ եկած պատկերը անքսած նիւթին կը փակչի, որովև պատկերը յառաջ կը գոյ:

Աստանկ պատկերները տպաւորելու միջոցը օգի զանազան փոփոխութեանց հետ կախում ունի, իսկ ընդ հանրաբար 8 մինչև 30 մանրերկրորդի մէջ կ'ելլէ:

Լուսանկար պատկերին մէջ (ինչպէս ֆօթօկրաֆի) զանազան գոյներ ունեցող առարկաները աւելի ուշ կը նկարուին. աղաքը ծնողքնէն, աղջիկը մայրէն, երի-

տասարդուհին կամ երիտասարդը սարա-
ւէն կամ ծերէն, կինը այրէն, սպիտակ
մարդը թուխ մարդէն, մարմինը լսթե-
րէն շուտ կը նկարուին ապակիին վրայ :

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to fading and bleed-through.

Ի ՆՍԻՆ ԸՇԻՆՏՍՈՒՄԻՄԹԵՆԻ:

Եղիպտական նշանագիրք	
Սեղեւ, Տիեզեր	
Չասեւ	
Սարիշի	
Գանկաբանութիւն	Կանճանօք
Լեզիւրաբանութիւն	”
Չգողաբանութիւն	”
Վիճաբանութիւն	”
Ելեկորաբանութիւն և	
Այլ զնաբանութիւն	”
Արեւաբանութիւն	”
Բոսաբանութիւն	”
Չիբմաբանութիւն	”
Արողջաբանութիւն	”
Ասորաբանութիւն	”
Ինչոսաբանութիւն	”

Ի ՆՍԻՆ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԵՆԱՆ

Եգիպտական նշանագիրք	
Սեպեւ, Տեւեւ	
Քապեւ	
Սաբիհի	
Տեգրանոս-հի	
Պանկաբանոս-լիան	հասմոսօպ
Լադրաբանոս-լիան	»
Չգողաբանոս-լիան	»
Վիժաբանոս-լիան	»
Ելիպրաբանոս-լիան	և
Կալանաբանոս-լիան	»
Կենդանաբանոս-լիան	»
Բոսաբանոս-լիան	»
Ջերմաբանոս-լիան	»
Երոզաբանոս-լիան	»
Եսողաբանոս-լիան	»
Լոսաբանոս-լիան	»
Սագնիսաբանոս-լիան	»
Մեամիւրաբանոս-լիան	»
Նճանաբոս-ժոս-լիան	»
Սանդրաբանոս-լիան	»
Չայնաբանոս-լիան	»

